

SKAISTA PĻAVA, KAD NEPĻAUTA

CERAMS, KA ENERĢĒTIKAS KRĪZE UN DĀRGĀ DEGVIELA NESIS VISMĀZ VIENU LABUMU – ATRADINĀS NO HEKTĀRIEM LIELU TERITORIJU PĻAUŠANAS AP MĀJU KATRU NEDĒĻU. TAČU NAV JAU ARĪ TĀ, KA NENOPLAUTA ZĀLE UZREIZ PĀRVERŠAS PAR DABISKU UN KRĀŠŅU PUĶU PĻAVU, KAS ZIED VISU VASARU. TOMĒR – KĀ PIE TĀDAS TIKT?

KONSULTĒ

AGNESE PRIEDE,
botāniķe, Dabas aizsardzības pārvaldes Biotopu un sugu aizsardzības ekspertu nodaļas vadītāja, *LIFE IP LatViaNature* projekta eksperte.

Viena ideja, kas varētu iešauties galvā, – zaļā zāliena vietā iesēt kādu no *Puķu pļavas* maisījumiem, kas pašlaik ir

modē. Jāpļauj reti, ziedēs koši – ar rudzupuķēm un magonēm. Taču ar to uzreiz rodas vairākas problēmas. Pirmā – tas tomēr ir gana rūpīgi kopjams, pat ravējams, lai neievistos visādas neplānotas zāles, piemēram, pienenes un ceļtekas. Radīts vidējiem apstākļiem, tāpēc ne visur visas sugas iedzīvosies. Tās, kuras konkrētā vietā labāk jūtas, arī pārņems pļaviņu, bet citas iznīks vai pat neuzdīgs vispār. Turklāt krāšņākās pļaviņas puķes,

piemēram, zīda magones un rudzupuķes, vispār nav dabiskas pļavas iemītnieces, bet gan tirumu nezāles, īsmūža augi, kas visbiežāk jau pēc vienas sezonas pazudīs. Citu pieceļu pārstāv šā raksta konsultante Agnese. Viņa ne tikai piedalījies Dunduru pļavu masīva atjaunošanā Ķemeru Nacionālajā parkā, bet dabisku pļaviņu ieaudzējusi arī savā nelielajā dārzā pie mājām Kandavā. «Piemēram, bija viena veca skābeņu dobe, kurā nekas prātīgs neauga.

Izrāvēju, nolīdzināju un sāku tur pamazām mest sēklas, ko savācu kabatā, ejot pastaigās. Pagāja apmēram trīs gadi, lai es būtu mierā ar rezultātu. Taču es esmu bioloģe un pazistu augus. Tomēr domāju, to var iemācīties jebkurš cilvēks. Nevajag saskumt arī par to, ka augu daudzveidība jūsu pļaviņā uzreiz nebūs tik liela. Sākumā pietiks, ja izdosies ieaudzēt arī dažas vienkāršas pļavu puķītes – gaiļbiksītes, margrietīņas vai pļavas dzelzeni.»

Kā tikt pie puķu pļavas?

Ieaudzējot dabisko pļavu puķes, rezultāts varbūt nebūs tik ātrs, kā sējot dekoratīvo puķaino zālienu, toties tam būs ilgāks mūžs. Lai gan dabiskajās pļavās ir maz tik krāšņu puķu ar lieliem ziediem, tomēr arī tās var būt gana greznas un košas – iedomājies kaut vai gaiļbiksītes pavasarī, sveķenes un vīgriezes, vejmietīņus un nārбуlus vasarā. Dabiskā puķu pļava ir kā smalki austs tautastērps, tikpat vērtīga un rūpīgi kopjama.

1 Jāsāk ar vērošanu.

Vieglāk to izdarīt, ja īpašums tikko iegādāts un varbūt kādu laiku tajā nekas nav darīts – dārzs aizaudzis, zāle nepļauta. Nebūtu pareizi uzreiz atrotīt piedurknes un visu zāli nopļaut un krūmus nocirst. Vienu sezonu varētu pavērot, kur kas aug un zied, un tikai tad ķerties pie pārveidošanas. Pašas skaistākās dabiskās puķu pļaviņas meklējamas sausos uzkalniņos, nogāzītēs saules pusē, kur augsne ir nabadzīgāka, sausāka nekā citur un nekas cits lāgā negrib augt. Varbūt pavasarī tur zied kāda gaiļbiksīte, aug sīkas, mazas smildziņas. Šādām vietām ir vislielākais potenciāls, lai tās pārvērstu par krāšņām dabisku puķu pļaviņām. Tās iespējams padarīt arī bagātākas, ieaudzējot tajās vēl citas pļavu puķītes.

2 Kur dabūt sēklas?

Pašlaik dabisku pļavu sēklas Latvijā nopirkt nevar. Sēklas var savākt pašu rokām. Reizē tas ir un nav vienkārši. Vienkārši tad, ja zina, kur iekārotā puķīte un aug un kā izskatās ne tikai ziedu laikā, bet arī kad noziedējusi un nobrūnējusi un sēklas nogatavojušās. Taču šādas zināšanas ir reti kuram. Tad izpētes gājienos

vērts doties vairākkārt. Jāskatās, kur vietas un augsnes apstākļi ir līdzīgi tavējiem – ēnaināka vai saulaināka, sausāka vai mitrāka. Jāvāc augi no līdzīgām vietām, jo tad tie arī pie tevis jutīsies labi. Jāvēro, kā iepatikusies puķīte mainās pēc noziedēšanas, lai varētu to atrast arī tad, kad sēklas būs nogatavojušās. Lai nepazaudētu, var to nofotografēt, cenšoties bildē iekļaut kādu zīmīgu akmeni, koku, celiņu vai vienkārši fiksēt koordinātas. Var gan gadīties, ka pēc visām šīm pūlēm noskatītā pļaviņa nopļauta, pirms pagūsi ievākt sēklas. Taču arī tad pētišana nebūs velta – iekārotā puķi būs vieglāk atpazīt citā, nenopļautā vietā.

Kad šķiet, ka sēklas nogatavojušās, ziedu galviņas ar sēklām var salasīt papīra turziņā, mājās vēl pažāvēt un sēt iekšā. Augu noteicējos un pat enciklopēdijās reti minēts katras sugas sēklu ienākšanās laiks. Jo sevišķi tām, kas zied ilgāku laiku, vienlaikus var būt gan ziedi, gan sēklas. Vienkāršāk ir ar tādām puķēm kā, piemēram, gaiļbiksītes, kas uz zied un nozied īsā laikā un kam aptuveni vienā laikā – augusta sākumā – arī ienākas sēklas. Noziedējušās ziedkopas var pabērēt, paskatīties, vai sēklas nav jau izbirušas, vai tās, kas ir, ir cietas – tad tās, visticamāk, būs nogatavojušās.

Sākt var ar vienkāršām pļavu puķītēm, piemēram, saplūkt un izbužināt nobrūnējušās margrietīņu galviņas, ko jau nu gan pazīst gandrīz katrs.

Margrietīņas parasti zied ap Jāņiem, un jau drīz – jūlija pirmajā pusē – arī sēklas ir gatavas. Arī gaiļbiksīšu sēklas ir viegli ievākt, ja vien izdodas atrast vietu, kur tās auga, jo līdz augustam jau bieži vien gaiļbiksīšu pļaviņas ir nopļautas vai pāri saauguši citi, daudz lielāki augi. No gaiļbiksīšu ziedu kausiņiem sēklas var izkratīt viegli kā sāli no sālstrauciņa.

3 Nevāc nepazīstamās!

Jāsargās vākt nepazīstamu augu sēklas, jo var būt, ka tie ir vai nu īpaši aizsargājami augi, vai arī kāda no invazīvajām svešzemju sugām, kas strauji vairojas un izspiež un apdraud vietējos augus, un tās vajadzētu ierobežot, nevis sēt. Pie tiem pieder, piemēram, itin pievilcīgās Kanādas zeltslotiņas, daudzlapu lupīnas un puķu sprigānes.

4 **Vienkārši iesēt.** Nav jāgaida pavasaris, sēj vai nu tūlīt pēc savākšanas, vai rudenī. Augsni savā piemājas pļaviņā starp augiem

NEM VĒRĀ!

Drīkst vākt tikai un vienīgi Latvijā vispār vai konkrētajā apvidū parastas sugas, kas nav aizsargājamas. Noteikti nedrīkst vākt aizsargājamu augu sēklas un tos izrakt un pārstādīt!

ŠO SĒKLAS NOTEIKTI NEVĀC!

Kanādas zeltslotiņa.

Puķu sprigāne.

Daudzlapu lupīna.

Ejot sēklu medībās, noteikti palīdzēs tikko iznākušais ilustrētais augu noteicējs *Kas aug dabiskās pļavās?* No grāmatas otras puses var izpētīt: *Kas dzīvo dabiskās pļavās?* Noteicēju sagatavojis Latvijas Dabas fonds un izdevusi Zvaigzne ABC. Cena – ap 20 eiro.

mazliet uzrušina ar grābekli vai pirkstaino kapli un iekaisa sēkliņas. Pietiek, ja uzdīgst pavisam neliela daļa no iesētājā sēklām, turklāt tas var notikt ne tikai nākamajā, bet arī vēlākos gados.

Dabisko pļavu augu saliņas var ieviest arī sētājā, zaļajā, regulāri pļautajā zālienā, un līdz ar tām dārzs kļūs daudz interesantāks un dzīvīgāks. Puķu saliņas katrs var modelēt atbilstoši savai gaumei – kā aplūš, sirsnīgas, joslas gar zāliena malām vai vēl citādi. Saliņas piesaistīs kameņus un tauriņus, kas savukārt palīdzēs saimniekam kā kultūraugu apputeksnētāji.

Kad un kā pļaut pļavu?

Pļaušana patiesībā ir diezgan smalka padarīšana, jo nav arī gluži tā, ka ziedošās puķu pļavas jātaupa un jāpļauj tikai vienreiz – pašas vasaras beigās. Pļavu puķes garajā evolūcijas gaitā ir pielāgojušās, ka tās gan apēda dzīvnieki, gan pļava, un tās tik un tā izdzīvoja. Taupot un nepļaujot līdz vasaras beigām, nogatavojas sēklas arī citiem augiem, kas ir daudz spēcīgāki par puķēm. Turklāt aug arī stiprinieku – suņuburkšķu un graudzāļu – masa, un stiprinās to sakņu pinums. Tad no puķu sēklu nogatavošanās ir maza jēga, jo tās tik un tā nevarēs uzdīgt un netiks pie augšanas, jo konkurenti ir spēcīgāki. Tāpēc pļaut vajag, taču ar mēru – ne pārāk agri, ne pārāk vēlu. Mākla ir ietrāpīt pareizi, vērot, vērtēt, kā izdodas, un darīt citādi, ja neizdodas. Ļoti svarīgi ir vērot savu pļavu, just laiku, just, kas tur notiek un kad kam ir istais brīdis. Kamēr istā brīža sajūta vēl nav izveidojusies un jāpļauj uz kalendāru, isi pēc Jāņiem vai jūlija sākumā būs itin piemērots laiks.

Ideāli, ja pļaušanas laiku var variēt pa gadiem. Pļaujot vienmēr vienā un tajā pašā laikā, kāda suga ar laiku sāk dominēt. Pļaujot atšķirīgos laikos un nenopļaujot visu vienā paņēmienā, palielinās iespēja, ka pļavā augs daudzveidīgākas puķes.

Lielākas platības pļauj vairākos paņēmienos divu trīs nedēļu laikā – ja kādā sēklās vēl nebūs ienākušās, citos būs. Krāšņāk ziedošās saliņas, kur ir vairāk puķu, bet mazāk lielu graudzāļu, atstāj nenopļautas līdz rudenim. Vietas un nostūrus, kuros ieviesušies tādi lieli un spēcīgi audzēji kā suņuburkšķi, gan jāsauc pļaut agrāk un jāpļauj biežāk.

Puķu sala zālienā. Piemājas mauriņam nekaitēs pļaušana divas trīs reizes sezonā. Ar laiku tajā nostiprināsies sugas, kas spēj ar to sadzīvot. Pļaušana reizi nedēļā vai reizi divās nedēļās gan ir par biežu. Tad nav pat vērts mēģināt ieaudzēt kādas interesantākas puķītes. Regulāri pļautā zālienā ziedošajām salām vienkārši applauj apkārt un tās pašas nopļauj tikai vienu vai pāris reizi sezonā. Ja pļauj vairākas reizes, sevišķi svarīgi ir pirmoreiz nenopļaut par agru, lai paspēj nobriest un izkaisīties sēkliņas. Lai gan augsne pārziemo daudzgadīgo augu saknes, arī tie ar laiku noveco un iznīkst, bet no sēklām ieaug jauni. Tāpēc vismaz kāds puķu pļaviņas stūris jāatstāj nenopļauts līdz rudenim.

Ja puķu pļava lielāka, to var applaut gar malām vai izpļaut taciņas – vai nu uz turieni (aku, pirti, uguns vietu), kur jānokļūst, vai vienkārši tāpat, pastaigām. Ja taciņas regulāri pļaus kopš pavasara, tajās vienmēr valdīs jaunais cirpta, mīksta zāliena zaļums, kas vasaras otrajā pusē skaisti

kontrastēs ar nepļauto pļavu, kura pamazām iegūs brūnganu toni. Taciņas ir arī vieglāk iekopt, ja to dara regulāri. Saaugušā pļavā pēkšņi izdzīt taciņu ir grūtāk, un tā arī tik drīz nekļūs zaļa.

Ar ko pļaut? Pētījumos pierādīts, ka no lielajiem pļaušanas agregātiem vis-saudzējošākā pret radībām – kukaiņiem, taureņiem, zirnekļiem, putniem un zvēriem –, kas pļavā mīt, ir vecā parauga jeb zobu pļaujmašīna, bet visnesaudzīgākā – pļaujmašīna ar smalcinātāju. Mazo saliņu un pļaviņu pļaušanai vislabākais ir trimmeris jeb motorizkaps ar triju vai četru zobu zāles pļaušanas disku. Ar auklu nobriedusi zāle vairāk tiek izrautīta, nevis nopļauta. Ja ir prasmes un izkaps, protams, var pļaut arī ar to. **Atstāt, lai izzūst.** Pļaut vajadzētu sausā un saulainā laikā – gluži kā senāk, sienu vācot, un pļāvumu uz pāris dienām atstājot zemē, lai izzūst. Var pat ar grābekli pagrozīt – arī tas palīdz sēklām izkaisīties un puķu sugām atjaunoties. Var sakraut romantiskā zārdā, lai siens kādu laiku smaržo.

Pļāvums noteikti jāaizvāc. Taču galu galā viss, kas puķu pļavā nopļauts, ir no tās jāaizvāc. Vienalga, vai zemē paliek nesasmalcināta vai sasmalcināta zāle, tā palielina augsnes auglību, mitrumu, vieta ar laiku kļūst pļavu puķēm nepiemērota, un to

pārņem citi augi – spēcīgāki un ēdelīgāki.

Ko darīt ar gārsu un sūnām?

Lai iekoptu puķu pļavu vietā, kur bagātīgi aug gārsas, suņuburkšķi un kamolzāle, vajadzīga vēl lielāka pacietība. Te gan jāsauc ar pļaušanu – jo biežāk, jo labāk. Turklāt nopļautais līdz ar veco kūlu, kas varbūt gadiem krājusies, ik reizi jāaizvāc, tā mazinot augsnes auglību un padarot apstākļus mazāk tīkamus sugām, kas tur līdz šim augušas. Vietā, kur aug gārša, nav vērts veltīt tērēt skaisto puķu sēklas. Taču var iesēt graudzāles un, ja tās pēc vairākiem gadiem ņem virsroku pār gārsu, darīt ko vairāk.

Ziedošai pļaviņai traucē arī sūnas, kas ar laiku ieviešas, ja augsne paskābinās vai sablīvējas un tajā trūkst gaisa. No sūnām var atbrīvoties ecējot – agrāk to darīja ar vieglajām pļavu ecēšām, bet var izlidzēties arī ar asu dzelzs grābekli vai izmantot speciālus augsnes aeratorus, vertikulierus, skarifikatorus – ierīces, kas saskrāpē blīvo augsnes virskārtu, ielaiž tajā gaisu un izķemmē sūnas. Dārzā sūnas var vienkārši nesaudzīgi izplēst, tas nebūs liels zaudējums dabai, jo tās dažas sūnu sugas, kas dārzos aug, nav nekādi retumi, un, ja tām netraucēs, tad drīz vien ieviesīsies atpakaļ. Bet kailajās vietās, iepriekš ar grābekli saecējot, var iesēt pļavu puķes.

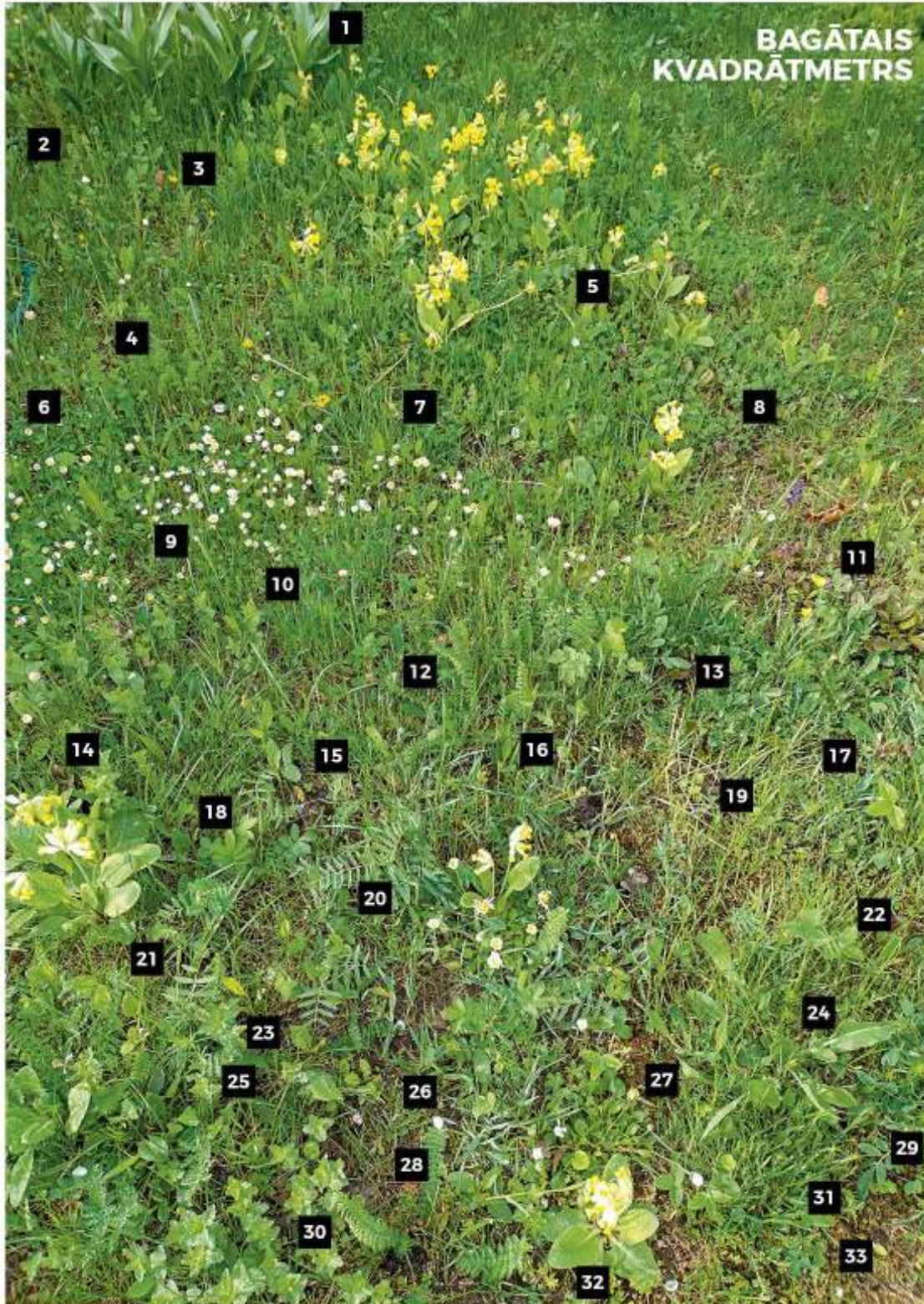
Brūngalvīte.

Gaiļbiksite.

BAGĀTAIS KVADRĀTMETRS

Lūk, kāda sugu daudzveidība iespējama pāris neauglīgos dārza kvadrāmetros, kur Agnese mērķtiecīgi sējusi savvaļas augus!

- [1] Vēliziede
- [2] Pļavas skarene
- [3] Plienene
- [4] Ķimene
- [5] Gaiļbiksite
- [6] Ložņu āboliņš
- [7] Sesiērija
- [8] Lauka āboliņš
- [9] Mārpukīte
- [10] Šaurlapu skarene
- [11] Ložņu cekuliņš
- [12] Mazā mauraga
- [13] Pērkonamoliņš
- [14] Apiņu lucerna
- [15] Šaurlapu ceļteka
- [16] Lielziedu vīgrieze
- [17] Ložņu gundega
- [18] Ancītis
- [19] Sīkā gandrene
- [20] Vanagu vīķis
- [21] Pelašķis
- [22] Spradzene
- [23] Baltā madara
- [24] Skābene
- [25] Vidējā ceļteka
- [26] Lielā ceļteka
- [27] Sudraba retējs
- [28] Lauka zemzālīte
- [29] Īstā madara
- [30] Birtalu veronika
- [31] Dzirkstelīte
- [32] Pavasara drojenīte
- [33] Mazais mārsils

SAVVAĻAS AUGI, KAS NODERĒS SĒKLU VĀKŠANAI

Pļavas dzelzene.

Tīruma pēterene.

Vanagnadziņš.

Vidējā ceļteka.

IDEJAS PUĶU PĻAVIŅAS IEKOPŠANAI

↑ Piemājas pļava jūnijā beigās nopļauta, bet savvaļas augu un kukaiņu daudzveidībai saglabāta neliela nenopļauta sala ar ziedošiem augiem. To nopļauj vēlāk, jūlijā. Ideāli, ja nenovāc zāli uzreiz, bet izkaltē un apgroza sienu – tas ļauj nogatavoties un izsēties sēklām.

↑ Nesen iekopts piemājas mauriņš, kurā sugu daudzveidība ir neliela, taču, jūnijā pļaujot, saglabātas nelielas ziedošas baltā ložņu āboliņa salas, kas piesaista apputeksnētājus. Āboliņu pļauj vēlāk, pēc noziedēšanas.

↑ Pagalma zāliens, kurā nenopļauts saglabāts krāšņi ziedošs gabaliņš ar birtālas veronikām, gaiļbiksītēm, mārpuķītēm un citiem savvaļas augiem. Tas tiek nopļauts ap Jāņiem, kad vairums augu noziedējuši. Šādu ziedošu salu vietas pa gadiem var mainīt.

← ↑ → Pļaviņas var ierīkot mazauglīgās, sausās vietās dārzā, kur kultūraugļiem nepatīk un tie vārgujo. No ceļmalām un tuvējām pļavām vairāku gadu laikā salasīt un pakāpeniski iesēt dažādas dabisko zālāju augu sugas – gaiļbiksīti, raudeni, ancīti, ķimeni u. c. Lai augi iesētos, nepieciešams saecēt augsni, kā arī jānovāc sūnu slānis un kūla, ja tādi ir.

Jāpieskata, lai sūnas neieviešas no jauna, tāpēc ir atklāta augsne, jo nopļēsta sūna, kas traucē izdīgt sēklām un ar laiku padara zālāju nabadzīgāku.

→ Pīpenes jeb margrietīņas ir pacietīgi augi, kam patīk arī dārzā, ja tām ļaus uzziedēt un vismaz kādam nelielam pudurim arī izbīdināt sēklas. Sēklas ir viegli savākt un iesēt citās vienmuļa zāliena daļās.

→ Sausā zālienā smilšainās augsnes grūti izveidot perfektu zaļo mauriņu. Labāk veidot dabiskāku vidi ar savvaļas augiem, kas piemērojušies sausumam un vasarā krāšņi zied. Šim nolūkam der kodīgais laimiņš un mārsils. 🏠

← ↙
Daudzveidīgs zāliens mīrākā vietā. Šādu sugu daudzveidība iespējama, tikai nepārspīlējot ar pļaušanas biežumu un vismaz atsevišķas vietas atstājot nenopļautas. Nenopļautās salas ik gadu atstāj citā vietā.

